

«străbate deasupra lumii», mistuit zadarnic de amintirile seninătății și iubirii de altădată, când încă nu fusese ostracizat. Acum îl copleșește mai ales amărăciunea zădărniciilor:

De mult proscris el rătăcea
Prin trista luminilor risipă,
Și veacul după veac fugea,
Cum fuge clipă după clipă.
În uniform șirag ne-nfrînt,
Stăpîn pe acel mărunț pămînt,
Cu sila-n neagra lui pornire
El uneltea, și-n drumul său
N-afra nici cînd împotrivire
Și s-a scirbit de atîta rău.

Cu unele retușări, portretul e aplicabil și lui Peciorin, și lui Lermontov însuși. Un tînăr scirbit se plictisește de moarte într-o societate monotonă, unde pînă mai ieri se distra răutăcios și cinic, dar unde acum chiar și asemenea aventuri nu-i mai produc nici o satisfacție. El e damnat pentru că satisfacțiile accesibile oamenilor obișnuiți îi sînt inaccesibile, în timp ce geniul său nu găsește punct de sprijin pentru acțiune. Aproape din întîmplare o întîlnește pe Tamara. De bună seamă, vreo paralelă între Tamara și Cătălina e deplasată. A o caracteriza pe Cătălina doar ca o întrupare a meschinăriei mic burgheze ne pare inacceptabil. Simțul poetic al lui Eminescu era prea fin ca să poată încorpora vreo «condamnare» a femeii iubite. Totuși intonația sarcastică nu lipsește. Intenția de demitificare a idealului feminin transpare. Versurile:

Cînd vezi piatra ce nu simte nici durerea și nici mila —
De ai inimă și minte — feri în lături, e Dalila !

și

Și pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te te-ndreaptă
Spre-acel pămînt rătăcitor
Și vezi ce te așteaptă

împărtășesc același sentiment, aceeași sublimă dezamăgire.

La Lermontov asemenea accente sarcastice lipsesc. Și, totuși, *Demonul* niciodată nu va putea fi înțeles în substanța lui artistică dacă se face abstracție de faptul că pînă la urmă Tamara e o femeie *obișnuită*. Ca și Luceafărul, Demonul se îndrăgostește de o femeie care-l impresionează prin chipul ei angelic, prin frumusețea ei, despre care se poate spune că e frumusețea însăși, idealul frumuseții. Și Demonul simte cum această întîlnire îi trezește un vis, dar de altă natură decît în poemul lui Eminescu. Ceea ce așteaptă Demonul de la iubire ne conduce mai degrabă la un alt poem al marelui nostru scriitor:

Am urmat pămîntul ista, vremea mea, viața, poporul,
Cu gîndirile-mi rebele contra cerului deschis;
El n-a vrut ca să condamne pe demon, ci a trimis
Pre un înger să mă-mpace, și-mpăcarea... e amorul.

Dar din nou apropierea sînt posibile doar la suprafață. Demonul lui Eminescu e un demon răzvrătit, un demon al acțiunii, personajul lermontovian e răzvrătit și el, dar semeț și implacabil. El nu se gîndește la împăcarea cu cerul, ci numai la iubire (deci ca și Luceafărul), iar ideea unei posibile împăcări vine din partea Tamarei. Împăcarea nu se produce prin iubire, ci e *prețul* iubirii.